پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی کیسەڵەکان دەفڕن.. ڕێباز مجید

تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم کە لە بارودۆخێک دەکۆڵێتەوە کە لە هەناوی داگیرکاریدا دەتەکایەوە. هەموو ئەو بارودۆخ و هەڵومەرجانەی کەلە ئەنجامی کارلێکی داگیرکەر و داگیرکراو دێنە کایەوە پێی دەگوترێت پۆست کۆڵۆنیالیزم.
هەروەها ئەوەی لەم بارودۆخەش دەکۆڵێتەوە پێی دەگۆتەرێت تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم.
پۆست کۆڵۆنیالیزم شەپۆلێکی دیکەی بیرکردنەوەیە لە
پاش کۆڵۆنیالیزم(داگیرکاری).
کە خەڵکانێک بینیان داگیرکاری ڕۆژهەڵاتی فەوتاند و ناتوانن بیربکەنەوە. گروپێک تیۆرێکیان دروست کرد کە ئەدەبی نەبوو هێنایانە نێو ئەدەب، ئەوی پۆست کۆڵۆنیالیزم بوو، کە لە داگیرکاری دەکۆڵیتەوە.
پێیان وابوو داگیرکاری کۆمەڵێ شواینەوارێکی نەگبەتی دروستی کردووە، پێچەوانەی کۆڵۆنیالیزمە، کە دەیانەوێ دووبارە وێنەیەکی تر بۆ ڕۆژهەڵات دروست بکەن. دەیانویست ئەو داگیرکارییە نەهێڵن و ڕۆژهەڵات ڕزگار بکەن.
لەڕووی مێژوو و چوارچێوەی جوگرافی پۆست کۆڵۆنیالیزم ئەوا داگیرکەری پڕۆسەیەکی بەرفراوانە و لەهەمان کاتیشدا چەندین شێوەی ئاڵوگۆڕی کەلتووری هەیە. بەمەش ئیشکال لە سنوور و چوارچێوەی مێژووی و جوگرافی درودت فەبێت، چونکە لە ڕووی مێژووییەوە، مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە و لەسەرەتای دەستپێکی داگیرکەریدا کە دەنگییەک هەیە، ئەمەش لە ڕووی مێژووییەوە چەند پرسیارێکی کردووە، لەسەر چ بنەمایەک و پێوەرێک مێژووی لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم دیاریبکەین؟ یایە داگیرکەری ئانگۆنورمانەکان لە سەدەکانی ناوەڕاست و لەدوای ئەویش داگیرکردنی ئیرلەند لە چوارچێوەی نەریت و ڕێوڕەسمەکانی داگیرکاری جێگەیان دەبێتەوە؟ ئەمە ئەو پرسیارانە و چەندین پرسیاری تری لەم شێوەیە بەردەوام لە چوارچێوەی ئەم تیۆرە دووبارە خراونەتەڕوو. دواجاریش ئەمە وەک ئیشکالێک لە بواری مێژوو و جوگرافیای لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزمدا ماوەتەوە.
لەڕووی جوگرافیای لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم بیر و بۆچوونی جیاوازی لەسەرە. چونکە زەمینەکانی پڕۆسەی داگیرکاری جیاوازن، هەر

ئەمەش جیاوازی بۆچوونی لە نێوان لێکۆڵەران سەبارەت بەم تیۆرەدا هەبێت.

لەم بارەیەوە لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالییەکاندا دوو ڕوانگە هەن: هەندێک لە ڕەخنەگران پێیان وایە، کە دەبێت خورتنیشنگە سپیپێستەکانی وەک کەنەدا و نیوزلەندا و ئوستڕاڵیا لە سنووری پۆست کۆڵۆنیالیزم هەژمار بکرێن، بە بەڵگەی ئەوەی کە دانیشتوانی ئەم وڵاتانە لەلایەن ئیمپریالیزمەکان پەراوێزخراون و ناچارکراون کە لێکچوونی کەلتووری پەیڕەو بکەن.

هەندێکیتریشیان پێیان وایە ناکرێت خورتنشینگە سپیپێستەکان لە هەمان گوتار جێ بکەینەوە کە هیندستان و کینیا تێدا جێگیر دەبن، چونکە خاڵی سەرەکی لە لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم بریتییە لە نەژاد، بۆ نموونە لە داگیرکردنی هیندستاندا بابەتی نەژاد ڕوونە، کە هیبدستان لەلایەن بەریتانیا داگیردەکرێ، پەیوەندی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو نەژادە، کە نەژادی هیند و بەریتانییە، بەڵام سپیپێستەکان نەژادی نییە، چونکە خورتنشینگە سپیپێستەکان هەم دەبنە داگیرکەر هەم دەبنە داگیرکراو، واتو بابەتی نەژادی ڕوون نییە. لەڕووی جوگرافیایەوە گشت جیهان لە باری پۆست کۆلۆنیالیبوون دان سنوری لێکۆڵینەوەی پۆست کۆلۆنیالییەکان گشت جیهانە.

لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم مێژوویییەکی دوور و درێژی هەیە، بەو پێیەی پەیوەستە بە بابەتەکانی وەک ستەم و زوڵم و داگیرکەر و وڵاتی داگیرکرا و ئاڵوگۆڕی زمانی و کەلتووریی و … هتد، ئەم بابەتانەش خودی خۆیان مێژوویییەکی دوور و درێژیان هەیە، کە هەندەی مێژوویی مرۆڤایەتی کۆن، چونکە داگیرکەر لەدوای خۆی ئاڵوگۆری زمانی و کەلتووری و زوڵم و ستەم و ڕووبەڕوو بوونەوەی داگیرکرا دەنێتە کایەوە.

ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزمیش خەریکی لێکۆڵینەوەی داگیرکارییە. دەیەوێت ئەو لەدکانەوە و دەرهاوێشتانە ڕەتبکاتەوە کە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای لێک جیاکردەتەوە کە بووەتەهۆی دروستبوونی چەق و پەراوێز. نووسەرەکانی ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم داوای مافی خۆیان دەکەن و ڕەگەزپەرستی لە وڵاتە داگیرکەرەکان دەخەنە ژێر پرسیار. ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم ڕووبەڕووی کردار و ئەنجامەکانی داگیرکاری دەبێتەوە. هەروەها خاڵێکی تری ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم ئەوەی کە (ئەویتر) لە پەراوێز دەگەڕێ بۆ خود.

سینەماش ئامرازێکی هونەرییە، بۆ نیشاندانی دیاردە و ڕووداوە مێژووییەکان و کەلتوورەکان. لەمەڕدا دیاردەیەکی شارستانییە و لە

جیهاندا بایەخی زۆری پێدەدرێت. بینەرانی سینەما پەیام و زانیاری و وێنە و جوڵە دەبینن و بەشێوەیک لە شێوەکان تێی دەگات. خەڵکێکی زۆر لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا سەیری سینەما دەکات، زۆر لە دەرهێنەرانی سینەما ئەو پەیامە و مەبەستانەیان لە دونیای سینەمادا دەگەیەنن. دەرهێنەران لە ڕێی سینەماوە بنەماکان و پەیامی پۆست کۆڵۆنیالیزم دەگەیەنن، هەروەک فیلمی (کیسەڵەکان دەفڕن) هی بەهمەنی قوبادمان بە نموونە هێناوەتەوە، باس لە پۆست کۆڵۆنیالیزم دەکات.

ئامانجی ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم لەکۆڵینەوەیە لە دید و بۆچوونەکانی ڕۆژئاوایە کە چۆن سەیری ئەو وڵاتانە دەکەن و چۆن بەردەوامی بەو سەیرکردنە دەدەن و تاکوو درێژە بە داگیرکاری خلی بدات. نووسەرانی پۆست کۆڵۆنیالیزم پێیان وایە دەکرێت دووبارە لە بەرهەمە کلاسیکییەکان جارێکی تر تاوتوێ بکرێتەوە و پەراوێزخراوەکان بکرێنەوە بە سەنتەر و جارێکی تر پێگەی خۆیان لە جیهاندا بەدەستبهیننەوە. هەروەها نووسەرانی ئەم ئەدەبە دەیانەوێ بیر و زەینی خەڵک و بینەران لە داگیرکاری دابماڵن و پەراوێز بکەنە سەنتەر و ڕۆژئاوا لە چەق بخەن. هەروەها ڕۆژهەڵاتییەکان متمانەیان بەخۆ هەبێت و واز لە لاساییکردنەوەی کۆلتووری ڕۆژهەڵات بهێنێت. ئامانجێکی تری نووسەرانی ئەم ئەدەبە ئەوەیە کە کۆلتووری نەتەوە داگیرکراوەکان بکەنە چەقی نووسینەکانیان و چەخت لە زیندووکردنەوە و بەرەپێدانی ناسنامەی نەتەوەیی دەکەنەوە.
فیلمی (کیسەڵەکان دەفڕن) ئەو فیلمە لە ساڵی ٢٠٠٤
لەلایەن بەهمەن قوبادییەوە بەرهەمهێنراوە، فیلمێکی زۆر تراژیدیایە و هەست بزوێنە و چەندین خەڵاتی جیهانی بەدەستهێناوە. باس لە داگیرکاری و لێکەوتەکانی دەکات. فیلمی کیسەڵەکان دەفڕن باس لە ژیان دەکات لە سەردەمی جەنگ و ژیانی منداڵان لەسەر سنورەکان، چیرۆکی فیلمەکە کاتی هێرشی ئەمریکایە بۆ عێراق و دەربارەی سێ منداڵی پەنابەرە، کە لەسەر سنووری عێراق-تورکیا، چاوەڕێی ڕوخانی سەدام حسێن دەکەن. کە لەسەر سنوورێکە خەریکی کۆکردنەوەی مینن بۆ بەدەستهێنانی بژێوی ژیان و پارە و بەم جۆرە ژیانیان دەخەنە مەترسییەوە. لەم فیلمەدا منداڵێک ڕۆڵ دەبینێت کە پێی دەڵێن کاک سەتەلایت پاڵەوانی سەرەکی فیلمەکەیە.

ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی کیسەڵەکان دەفڕن

١_ دووبارە وێناکردنەوەی ڕۆژهەڵات

دیمەنێک لەم فیلمەدا ئەوەبوو کە ئەمریکییەکان نووسراوێکی

ئاگەدارکردنەوەیان دایە خەڵک، کە ئایندەیەکی زۆر باشیان لە پێشە و باشترین دۆستان ئێمەیین، ئەمە بەهەشت بە ئێوەمان هێناوە. لێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە دەیانەوێت لەو زوڵم و ستەمە و ناخۆشییە تێدانە دەربهێنرێن، دووبارە ژیانێکی نوێ و ئاسودەیان بە دەستەبەر بکەن. ئەو وێنە کۆنەی بە ڕۆژهەڵات دروستکرابوو، هەڵیبوەشێننەوە و ئەوانیش مافی ژیانکردنیان هەیە و شار ڕزگار کرا. خەڵک لە گوندەوە ڕویانکردەوە شار، لە شار نیشتەجێبوون و شار قەرەپارخ بوونەوە.

٢_ بەهای پەراوێز کەمتر نییە لە چەق

کە ئەورووپا (ڕۆژئاوا) سەنتەر بوو، ڕۆژهەڵاتیش پەراوێز بوو، ڕۆژهەڵات بە ناڕۆشنبیر و دواکەوتوویان دادەنا و داگیرکراو بوون، بەمەش ببوون بە کۆلبەر و ژیان دەخستە مەترسییەوە لەپێناو پەیدا دەکردنی پارە، نموونە لەم فیلمەدا منداڵان خەریکی کۆکردنەوەی مین بوون، تا پارە پەیدا بکەن، ئەم کارەش زپر مەترسیدا بوو، بەڵام دواتر کە شار ئازادکرا خەڵک گەڕایەوە شار و لەوێ کاری کرد تا پارە پەیدا بکات. بەمەش پەراوێز بەو جۆرە نەما کە پێشتر هەبوو، پێشتر بەهای پەراوێز کەمتر بوو لە بەهای چەق و بە دواکەوتوویان دادەنا. چەق بەبێ پەراوێز نابێت بە چەق و پەراوێزیش بەبێ چاق نابێت بە پەراوێز، واتە تەواوکەری یەکترن و بەهای هیچیان لە ئەویتر کەمتر نییە، ئەمەش پۆست کۆڵۆنیالیزم وا ئەڵێ، یەکێک لە پەیامەکانی ئەم فیلمەش خاڵە گرینگەی پۆست کۆڵۆنتالیزمە.

٣_ پۆست کۆڵۆنەلیزم باس لە جەنگ و داگیرکاری دەکات.

ئەم فیلمەش باس لە داگیرکاری و جەنگ دەکات، ئەمەش وایکردووە خەڵکی ئەم ناوچانە ببنە کۆلبەر و لەناو ژیانێکی ناخۆشدا بژین و منداڵان بەشێوەی منداڵان نەتوانن بژین. بە نموونە شەڕەی سوونی و سووپای ئەمریکی، کە لەم فیکمەدا هەبوو.

٤_ لایەنی خوێندن و ڕۆشنبیری پشتگوێ خراپوو.

لەم فیلمەدا لایەنی خوێندن بە تەواوی بشتگوێ خرابوو و منداڵان لەبەی ئەوەی لەبەر خوێندن بن، خەریکی کۆکردنەوەی مین بوون.

٥_ دوو ڕەگی بوونی ناسنامە

لەم فیلمەدا ئەمریکییەکان نووسراوێکی ئاگەدارکردنەوەیان دایە

خەڵک، کە ئایندەیەکی زۆر باشیان لە پێشە و باشترین دەستان ئەمەیین، ئەمە بەهەشت بۆ ئێوەمان هێناوە. و پاسەپۆرتی ئەمریکایان بەسەردا بڵاو کردەوە.
لێرەدا دووڕەگی بوونی ناسنامە دروست دەبێت، خەڵک کە ناسنامەی عێراقی هەیانە، وەرگرتنی پاسەپۆرتی ئەمریکاش وادەکات دوو ناسنامەیان هەبێت.

٦_ ڕەنگدانەوەی ئەوڕوپا سەنتەری لەم فیلمەدا

لەم فیلمەدا وای لە منداڵان کردبوو مین کۆبکەنەوە لەسەر سنووری تورکیا و عێراق.

٧_ لاساییکردنەوە

لەم فیلمەدا کورد وەک داگیرکرا لاسایی ئەوڕوپایان کردەوە، ئەویش لە بەکارهێنانی چەک و سیلاح لەگەڵ ستەلایت، ئەمەش وایکردبوو بیر و هزری کورد داگیر بکەن.

٨_ ڕەنگدانەوەی ئەویتر لەم فیلمەدا

لەم فیلمەدا منداڵەکان کرابوون بە ئەویتر، مینیان کۆدەکردەوە، ئەمەش مەترسی لەسەر ژیانیان دروست دەکرد و پێیاندا دەتەقییەوە و کەم ئەندام دەبوون.

٩_ ڕەنگدانەوەی ژێر دەست لەم فیلمەدا

لەم فیلمەدا کورد ژێر دەستەیە و خاوەن دەوڵەتێکی سەربەخۆ نییە، کوردستان ژێر دەستەی عێراقە و لەلایەن تورکیا و ئێران و ئەوڕوپاوە بەردەوام هەوڵی داگیرکردنیان داوە و کورد بووەتە کۆڵبەر.

-__________

سەرچاوەکان:

١_ کوردستان عبولوهاب نادر، ٢٠٢٢، ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە ڕۆمانەکانی فەرهاد پیرباڵدا، تێزی دکتۆرا، زانکۆی سۆران، فاکەڵتی ئاداب، بەشی زمانی کوردی.
٢_ ئاریان سەلیم خدر، (٢٠٢١)ز، پەیوەندی نێوان شوناس و خەباتی نەتەوەیی لە باکوری کوردستان : فیلمی زێڕ بە نموونە، زانکۆی سۆران، فاکەڵتی ئاداب، بەشی کۆمەڵناسی.
٣_
https://ckb.m.wikipedia.org/wiki/%DA%A9%DB%8C%D8%B3%DB%95%DA%B

5%DB%95%DA%A9%D8%A7%D9%86%DB%8C%D8%B4_%D8%AF%DB%95%D9%81%DA%95%D9%86

کیسەڵەکان دەفڕن

٤_ سوود وەرگرتن لە وانەکانی د. سیروان زەند، لە بابەتی ڕەخنەی تیۆری، زانکۆی سۆران – بەشی زمانی کوردی، ٢٠٢٢_ ٢٠٢٣.